

Høyesterett - HR-2001-1600-A - Rt-2003-134

Instans	Høyesterett - Dom.
Dato	2003-01-30
Publisert	HR-2001-1600-A - Rt-2003-134
Stikkord	Fordringsrett. Avtalerett. Tolking av avtale.
Sammendrag	Saken gjaldt spørsmålet om et inkassoselskap hadde krav mot en bank som hadde tatt tilbake en inkassoportefølje som selskapet hadde hatt til behandling, i henhold til en overvåkningsavtale for uerholdelige krav. Ut fra en tolkning og utfylling av avtalen, kom Høyesterett til at banken hadde rett til å ta tilbake de tildelte overvåkningssakene uten å måtte erstatte oppfyllelsesinteressen. Inkassoselskapet kunne imidlertid kreve vederlag for utført arbeid og utlegg med de sakene som ble tilbakelevert banken. Dissens angående utmålingen av vederlaget. Dissens 3-2.
Saksgang	Bergen byrett 1998-03280 - Gulating lagmannsrett LG-2000-725 A - Høyesterett HR-2001-1600, sivil sak, anke.
Parter	Rådstuplass 4 ASA (advokat Svein Aage Valen - til prøve) mot Case AS (advokat Roald Angelfoss).
Forfatter	Tjomsland, Bruzelius, Gjølstad. Dissens: Flock, Mitsem.

Innholdsfortegnelse

Høyesterett - HR-2001-1600-A - Rt-2003-134	1
Innholdsfortegnelse	2

- (1) Dommer **Tjomsland**: Saken gjelder spørsmålet om et inkassoselskap har krav mot en bank som har tatt tilbake en inkassoportefølje som selskapet har hatt til behandling i henhold til en overvåkingsavtale for uerholdelige krav.
- (2) Bergensbanken ASA, tidligere Bergens Skillingsbank AS, hadde siden 1985 brukt inkassobyrået Case AS, som er et forholdsvis lite familieselskap, til inkassooppdrag. Noen formell avtale om dette forelå ikke de første årene. I september 1989 inngikk partene, foranlediget av at inkassoloven av 13. mai 1988 nr. 26 skulle tre i kraft 1. oktober 1989, en samarbeidsavtale som inneholdt bestemmelser om gebyrsatser mv., og en bestemmelse om belastning av omkostninger for fordringer som ble ansett uerholdelige eller trukket tilbake av andre grunner. Case utførte vanlig inkasso, og når det etter pågang viste seg at det ikke var noe å hente hos debitor, ble saken avsluttet idet fordringen ble ansett uerholdelig. Banken benyttet også andre inkassobyråer, men Case ble etter hvert bankens hovedinkassator.
- (3) I 1991 ble Bergensbanken og Case enige om at banken også kunne sende uerholdelige fordringer til Case til «overvåking». Inkassoselskapets oppgave var da å følge med for å se om skyldneren skulle komme til midler slik at det ville være utsikt til å gå til inndrivning, samt å forhindre at gjeldsansvaret ble foreldet. Hvordan kravene skulle forsøkes inndrevet var det - iallfall i all hovedsak - opp til Case å avgjøre. Jeg tilføyer at det først var på slutten av 1980-tallet i forbindelse med bankkrisen at inkassoselskapene begynte å tilby denne type tjenester.
- (4) Etter at det hadde vært muntlig kontakt mellom partene om spørsmålet, utarbeidet banken i et brev til Case av 21. oktober 1991 et utkast til avtale som ble akseptert. Avtalen hadde følgende ordlyd:
 - «1. Saker som av A/S Bergens Skillingsbank anses som uerholdelig kan registreres i Case Inkasso AS's overvåkingsregister uten etableringsgebyr.
 2. Ved løsning av hver enkelt sak skal Case Inkasso A/S ha en provisjon stor 30% - minimum kr 2.000,-.
 3. Case Inkasso A/S driver denne inkasso for egen regning og risiko, og kan ikke kreve A/S Bergens Skillingsbank for økonomisk vederlag av noen art.»
- (5) Den fordringsmassen som Case fikk til overvåking for Bergensbanken, var betydelig, og Case hadde etter hvert en årlig provisjonsinntekt på 200.000 - 300.000 kroner av disse sakene.
- (6) Etter 1. januar 1997 fikk Case ikke overført nye saker - verken ordinære inkassosaker eller overvåkingssaker. Dette hadde sammenheng med at bankens inkassosjef på dette tidspunkt sluttet og begynte som daglig leder i inkassoselskapet Heffermehl AS. På nyåret 1997 inngikk banken en avtale med Heffermehl hvor dette selskapet ble valgt som inkassator for nye saker. I 1998 besluttet banken å sanere inkassosakene og å selge sine porteføljer av saker som var til overvåking i forskjellige inkassoselskaper. Case innga i februar og mars 1998 to bud - på henholdsvis 1,5 og 3,2 millioner kroner - for overtakelse av alle de fordringer selskapet hadde til inkasso, både ordinære inkassosaker og overvåkingssaker. Banken aksepterte ikke disse budene.
- (7) I brev 24. september 1998 sa banken opp alle inkassoavtaler med øyeblikkelig virkning. Overvåkingsavtalen omfattet på dette tidspunkt 443 fordringer, og den totale hovedstol for disse var på ca. 36,3 millioner kroner. Det hadde også påløpt betydelige rentebeløp og omkostninger på fordringene. Banken solgte 311 av fordringene med en samlet hovedstol på ca. 24,6 millioner kroner til Aktiv Kapital ASA for kr 3.695.578, d.v.s. for 15 prosent av porteføljens hovedstol. Dette gjaldt i hovedsak overvåkingssaker uten løsning. De øvrige fordringer ble overlatt til inkassobehandling hos Heffermehl. Dette var fortrinnsvis overvåkingssaker med løsning og gjeldsordningssaker med dividende.
- (8) Case mente at banken var uberettiget til å ta fordringene tilbake uten å betale full erstatning for det

tapet selskapet ble påført ved ikke å få fullføre oppdraget. Banken mente på sin side at det fulgte av overvåkingsavtalen punkt 3 at Case ikke hadde noe økonomisk krav i den anledning. Partene kom ikke til enighet. I samsvar med et tilbud fremsatt i brev 13. november 1998 utbetalte banken et beløp på 70.000 kroner til Case. Med de øvrige inkassoselskaper som hadde fått trukket tilbake sine overvåkingsoppdrag, ble banken enig om et oppgjør i minnelighet.

- (9) Ved stevning 4. desember 1998 gikk Case til erstatningssak mot Bergensbanken med krav på erstatning fastsatt etter rettens skjønn, begrenset oppad til 2.000.000 kroner. Bergen byrett avsa 19. januar 2000 dom med slik domsslutning:
- «1. Bergensbanken ASA frifinnes.
 2. Case AS dømmes til å betale Bergensbanken ASA sine omkostninger med kr 43.750,- innen 14 dager fra dommens forkynnelse, med tillegg av 12% rente fra forfall til betaling skjer.»
- (10) Etter byrettens dom ble partene enige om oppgjøret for de ordinære inkassosakene som var tatt tilbake, men dette utgjorde bare en meget liten del av kravet. For lagmannsretten var saken etter dette begrenset til å gjelde de fordringene Case hadde hatt til overvåking. Av beløpet på 70.000 kroner som er betalt, er det enighet mellom partene om at 53.000 kroner skal anses å gjelde overvåkingssakene.
- (11) Før ankeforhandlingen endret Bergensbanken ASA navn til Rådstuplass 4 ASA. Bakgrunnen var at Svenska Handelsbanken AB (publ) som hadde overtatt alle aksjene i Bergensbanken ASA, la all bankvirksomhet inn i en norsk filial, noe som innebar at den gjenværende virksomhet i selskapet ikke lenger var knyttet til bankvirksomhet.
- (12) Gulating lagmannsrett avsa 22. oktober 2001 (LG-2000-725) dom med slik domsslutning:
- «1. Rådstuplass 4 ASA dømmes til innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom å betale 1.000.000 - en million - kroner til Case A.S.
 2. Innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av dommen skal Rådstuplass 4 ASA betale saksomkostninger for byretten og lagmannsretten til Case A.S. med 172.080 - hundreogtoogsytti tusen og åtti - kroner. Fra forfall til betaling skjer betales lovlig forsinkelsesrente, for tiden 12 - tolv - prosent pr. år.»
- (13) Rådstuplass 4 ASA har påanket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken er angitt å gjelde lagmannsrettens bevisbedømmelse - tolkingen av overvåkingsavtalen - og rettsanvendelse. Det er til bruk for Høyesterett avgitt skriftlige erklæringer fra fem vitner, hvorav to er nye for Høyesterett. Det er fremlagt noen nye dokumenter. Kontraktspraksis er ved dette blitt noe bedre belyst for Høyesterett. En anførelse fra Case om at selskapet i realiteten må anses for å ha fått overdratt verdien av 30 prosent av fordringene som var omfattet av overvåkingsavtalen, er ikke opprettholdt for Høyesterett. Ellers står saken i hovedsak i samme stilling som for de tidligere instanser.
- (14) *Den ankende part - Rådstuplass 4 ASA* - har for Høyesterett i hovedsak gjort gjeldende:
- (15) Det er intet grunnlag for ankemotpartens anførelse om at salget av fordringene til Aktiv Kapital må anses som en løsning som berettiger til provisjon etter overvåkingsavtalens punkt 2. Denne bestemmelsen tar sikte på tilfeller hvor inkassoselskapets innsats har hatt betydning for det oppgjør som er oppnådd, noe som klarligvis ikke er tilfellet her. Salget skjedde for øvrig etter at avtalen var blitt oppsagt.
- (16) Overvåkingsavtalen var en løpende avtale hvor Case ytet banken tjenester. Selv om det ikke var inntatt noen bestemmelse om oppsigelse i avtalen, sto banken fritt til å avslutte kontraktsforholdet også med virkning for de fordringer som var overført til overvåking. Det følger av alminnelig kontraktsrett at det gjelder en alminnelig oppsigelsesadgang i denne type kontrakter. Det vises

blant annet til den generelle fremstillingen hos Brækhus: Meglerens rettslige stilling Oslo 1946 side 154-159. Den kontraktspraksis om overvåkingsavtaler som er fremlagt i saken, trekker også entydig i denne retning. Det er ikke noe krav om at det må foreligge saklig grunn for å si opp en avtale av denne type. I dette tilfelle - hvor banken ønsket å sanere inkassoporteføljen - forelå det imidlertid utvilsomt et saklig grunnlag for oppsigelse, slik også lagmannsretten er kommet til.

- (17) Overvåkingsavtalens vederlagsbestemmelse skal forstås etter sin ordlyd. Provisjon til inkassoselskapet skal bare betales i de tilfeller - og så langt - det skjer faktisk betaling. Bestemmelsen i avtalens punkt 3 kommer til anvendelse også når avtalen blir oppsagt fra oppdragsgivers side. Inkassoselskapet er heller ikke i disse tilfeller berettiget til å kreve noe vederlag utover provisjonen etter avtalens punkt 2, som må anses også å dekke arbeidet med de sakene som banken har tatt tilbake. Det er ikke grunnlag for en slik innskrenkende fortolking av avtalens punkt 3 som lagmannsretten har foretatt.
- (18) Lagmannsretten har også tatt feil når den er kommet til at bakgrunnsretten - den alminnelige kontraktsrett anvendt på denne type kontrakter - gir Case et grunnlag for vederlag. Det foreligger ikke noe mislighold fra bankens side og analogier fra uberettiget avbestilling - som lagmannsretten har benyttet - er ikke treffende. Det vises til fremstillingen hos Brækhus side 455-458. De endringer som er skjedd i den lovgivning som Brækhus viser til i sin drøftelse, rokker ikke ved konklusjonene i avhandlingen. Heller ikke gir de positivrettslige regler om avgangsvederlag og erstatning i mellommannsretten grunnlag for analogislutninger i det foreliggende tilfellet. At Case ikke tilkjennes erstatning eller vederlag for de overvåkingssakene som er trukket tilbake, vil ikke være urimelig. Det vises til at avtalen løp i syv år, at Case har hatt gode provisjonsinntekter i avtaleperioden, at det løpende arbeid med overvåkingssakene er forholdsvis begrenset og til at Case ikke har foretatt spesielle investeringer på grunn av oppdraget.
- (19) Subsidiært gjøres det gjeldende at den erstatning som lagmannsretten har tilkjent, er alt for høy. Erstatningen er i realiteten utmålt utfra betraktninger omkring oppfyllelsesinteressen. En eventuell erstatning må under enhver omstendighet begrenses til de utgifter som selskapet har hatt med de overvåkingssakene som er tatt tilbake, eventuelt med tillegg av en mindre kompensasjon for det arbeid som er utført. Ved saksomkostningsavgjørelsen må det tas hensyn til at banken før lagmannsrettsbehandlingen av kulansegrunner fremsatte et forlikstilbud på 160.000 kroner som tillegg til de 70.000 kroner som er betalt.
- (20) Rådstuplass 4 ASA har nedlagt slik påstand:
 «1 Bergen byretts dom stadfestes
 2 Case AS tilpliktes å dekke Rådstuplass 4 ASAs omkostninger for lagmannsrett og Høyesterett med tillegg av gjeldende forsinkelsesrente i henhold til lov 17 desember 1976 nr 100 § 3, første ledd første punktum beregnet fra forfall til betaling skjer.»
- (21) *Ankemotparten - Case AS* - har for Høyesterett i hovedsak anført:
- (22) Det gjøres gjeldende at salget til Aktiv Kapital, som omfattet den vesentlige delen av overvåkingsporteføljen, innebar en løsning i forhold til avtalens punkt 2 som utløste krav på provisjon. At bestemmelsen forstås slik at den omfatter et slikt salg, gir best sammenheng i reglene. Det anføres i den forbindelse at provisjon etter avtalens punkt 2 også skal betales i de tilfeller oppdragsgiver har foranlediget at enkeltstående krav som omfattes av overvåkingsavtalen, helt eller delvis blir dekket. Salget til Aktiv Kapital skjedde reelt sett før overvåkingsavtalen ble oppsagt. Etter overvåkingsavtalen skal det beregnes 30 prosent provisjon av salgssummen, og dette vil klart overstige beløpet på 1.000.000 kroner som lagmannsretten har tilkjent.
- (23) Ankemotparten gjør videre gjeldende at en ensidig terminering av overvåkingsavtalen med virkning for de overvåkingsoppdrag som var tildelt, bare kunne skje mot at Case fikk full erstatning for oppfyllelsesinteressen. Det er ikke påberopt at Case har misligholdt avtalen, og

avtalen inneholder ikke noen bestemmelse som gir banken en ensidig adgang til å trekke tildelte oppdrag tilbake. Det må kreves gode grunner for å innfortolke en slik adgang i avtalen som er inngått mellom profesjonelle næringsdrivende, særlig når det er banken selv som har utarbeidet den.

- (24) Særegne trekk ved denne avtaletype taler mot at det foreligger en slik oppsigelsesadgang som banken hevder. Det anføres i den forbindelse at avtalen - på grunn av provisjonsbestemmelsen - reelt sett innebærer en overdragelse av kreditorinteresser i fordringene. En vilkårlig og ansvarsfri oppsigelsesadgang for banken vil videre medføre at balansen i avtalen mellom partene forrykkes. Det vises til at inkassoselskapet ikke har fått noe vederlag etter provisjonsbestemmelsen for det arbeidet det har utført med den delen av fordringsmassen hvor oppdraget er trukket tilbake. Overvåkingsarbeidet har strukket seg over en rekke år, og Case har nedlagt et betydelig arbeid i sakene. Lagmannsretten har derfor med rette kommet til at bestemmelsen i overvåkingsavtalens punkt 3 ikke får anvendelse i et slikt tilfelle. Det er for øvrig etter ankemotpartens mening mer nærliggende å karakterisere tilbakekallet av fordringene under overvåkingsavtalen som en avbestilling av et oppdrag enn som en oppsigelse av løpende ytelser. Det rettslige utgangspunktet ved avbestilling av ytelser etter at oppdragsmottakeren har utført en betydelig del av arbeidet, hevdes å være at oppdragsmottakeren har krav på erstatning for oppfyllelsesinteressen.
- (25) Case gjør gjeldende at provisjonsbestemmelsen i avtalen innebærer at oppfyllelsesinteressen utgjør et betydelig større beløp enn 1.000.000 kroner som lagmannsretten har tilkjent, men har likevel unnlatt å motanke. Det vises til at Aktiv Kapital kjøpte ca. to tredeler av fordringsmassen for 3.695.578 kroner. I denne kjøpesummen er det tatt hensyn til det fremtidige arbeidet med fordringene og til en neddiskontering av de beløp som forventes inndrevet. I tillegg kommer verdien av de fordringer som ble overlatt til inkassofirmaet Heffermehl. - Også dersom erstatningen beregnes ut fra analogisynspunkter fra reglene om etterprovisjon i mellommannsforhold vil erstatningen overstige 1.000.000 kroner.
- (26) Subsidiært gjøres det gjeldende at Case må tilkjennes erstatning for negativ kontraktsinteresse, som omfatter vederlag for utført arbeid og utlegg. Det bemerkes i den forbindelse at Case har hatt et utlegg på 148.000 kroner i forbindelse med de tilbakekalte overvåkingssakene i tillegg til de 53.000 kroner som er utbetalt for disse sakene.
- (27) Case AS har nedlagt slik påstand:
- «1. Gulating lagmannsretts dom pkt. 1 stadfestes.
 2. Gulating lagmannsretts dom pkt. 2 stadfestes dog med reduksjon for beregnet merverdiavgift kr 20.400.
 3. Rådstuplass 4 ASA tilpliktes å betale saksomkostninger for Høyesterett med tillegg av 12% forsinkelsesrente p.a. fra forfall til betaling finner sted.»
- (28) **Jeg er kommet til** at Case må tilkjennes et betydelig mindre beløp enn det lagmannsretten har gjort. Etter mitt syn var banken berettiget til å ta tilbake de tildelte overvåkingssakene uten å erstatte Case oppfyllelsesinteressen. Men jeg mener at Case har krav på et vederlag for utført arbeid og dekning av påløpte utgifter med disse sakene.
- (29) De spørsmål saken reiser må i utgangspunktet løses ut fra en tolking og utfylling av overvåkingsavtalen. Avtalen er imidlertid meget kortfattet. Utover en bestemmelse om at Case skal ha 30 prosent provisjon ved løsning av saker, og at selskapet for øvrig driver inkassoen for egen regning og risiko, inneholder avtalen ikke noe om partenes gjensidige rettigheter og plikter. Den har således ikke noen bestemmelse om tilbakekall av tildelte saker. Av forklaringene som er avgitt om inngåelsen av overvåkingsavtalen, fremgår at størrelsen på provisjonen ble diskutert. Case tilbød således å ta oppdraget for en provisjon på 30 prosent, mens det ellers visstnok ikke var uvanlig med en provisjon på 50 prosent. Forklaringene kaster ellers ikke nevneverdig lys over forståelsen av kontrakten på de punkter som er omtvistet i denne saken.

- (30) Når det gjelder hva arbeidet med overvåkingssakene i praksis har omfattet, har daglig leder i Case i sin forklaring nevnt følgende forhold:
- forhindre at kravene blir foreldet
 - undersøke om debitor var blitt helt eller delvis søkegod
 - iverksette inkassohandlinger for å sikre krav med utlegg og lønnstrekk
 - forhandle ved gjeldsordning etter gjeldsordningsloven
 - melde krav i konkursbo og dødsbo
 - ta ut forliksklage hvor tvangsgrunnlag mangler ved overtrekkssaker.

Banken har ikke hatt innvendinger til denne beskrivelsen. Men den har fremhevet at det forelå tvangsgrunnlag for de fleste fordringer som ble overført til overvåking, og at arbeidet med fordringene i den første tiden derfor ikke var omfattende.

- (31) Case har anført at bankens en bloc-salg av 311 fordringer til Aktiv Kapital må anses som en løsning av disse sakene, som gir Case rett til provisjon etter punkt 2 i avtalen. Etter denne bestemmelsen skal - som tidligere nevnt - ved «løsning av hver enkelt sak Case Inkasso A/S ha en provisjon stor 30% - minimum kr 2000». Jeg er ikke enig i at overvåkingsavtalen skal forstås på denne måten. Provisjonsbestemmelsen må - iallfall som utgangspunkt - åpenbart ta sikte på løsninger som Case ved sin innsats har foranlediget. Dette er ikke tilfelle i en situasjon hvor banken avslutter overvåkingsavtalen for å selge en bloc en vesentlig del av fordringsmassen. Jeg tilføyer at jeg for øvrig vanskelig kan se at Case i henhold til overvåkingsavtalen ville vært berettiget til på egenhånd å selge fordringsmassen en bloc med krav på provisjon av salgssummen. Spørsmålet om under hvilke forutsetninger Case, mens overvåkingsavtalen besto, var berettiget til provisjon i enkeltstående saker hvor det ble oppnådd løsning direkte mellom banken og debitor, er etter mitt syn en annen problemstilling enn den som her foreligger. Mitt standpunkt innebærer at de fordringene som ble solgt til Aktiv Kapital, i forhold til avtalens bestemmelser, står i samme stilling som de fordringer som ble overlatt Heffermehl til fortsatt inkasso.
- (32) Case gjør videre gjeldende at banken ikke hadde adgang til å bringe kontraktsforholdet til opphør med virkning for de kontrakter som var overført til overvåking, uten å erstatte den positive kontraktsinteresse. Banken mener at den hadde en fri adgang til å bringe dette kontraktsforholdet til opphør, og at det følger av kontraktens punkt 3 at det i slike tilfeller ikke skal ytes noen form for erstatning.
- (33) Overvåkingsavtalen inneholder - i motsetning til de fleste nyere kontrakter av denne typen - ikke noen bestemmelse om adgangen til å bringe avtaleforholdet til opphør. Det er ikke bestridt at banken sto helt fritt til å slutte å tilføre Case nye saker i henhold til overvåkingsavtalen, slik den gjorde fra 1. januar 1997. Jeg finner det imidlertid også klart at overvåkingsavtalen måtte kunne bringes til opphør for de fordringer som var overført til overvåking. Det følger etter mitt syn av generelle kontraktsrettslige prinsipper at langvarige oppdragsavtaler av denne karakter kan bringes til opphør for pågående oppdrag. Dette er også entydig lagt til grunn i kontraktspraksis. Jeg mener at oppdragsgiveren i et tilfelle som det foreliggende må ha en generell adgang til å bringe avtaleforholdet til opphør, og at det må kreves en særskilt begrunnelse for at en slik adgang ikke foreligger. At banken i og for seg var berettiget til dette, har heller ikke Case bestridt.
- (34) Case gjør imidlertid gjeldende at bankens adgang til å bringe kontraktsforholdet til opphør var betinget av at selskapet fikk oppfyllelsesinteressen erstattet. Når banken hadde en rettmessig adgang til å trekke tilbake oppdraget for de tildelte sakene, kan jeg - hensett til kontraktsforholdets egenart - imidlertid heller ikke se at Case kan kreve oppfyllelsesinteressen etter kontrakten erstattet av banken. Kravet har etter mitt syn ikke støtte i alminnelige kontraktsrettslige prinsipper. En slik løsning er heller ikke lagt til grunn i den kontraktspraksis som er fremlagt. Case har anført at tilbakekallet av overvåkingsavtalen må bedømmes som en avbestilling av oppdraget, og at det ved avbestilling gjelder et generelt prinsipp om rett til å kreve oppfyllelsesinteressen erstattet. Det er blant annet vist til tilvirkningskontrakter. Jeg går ikke nærmere inn på den generelle

holdbarheten av det rettslige synspunktet som her er gjort gjeldende, fordi jeg finner det klart at det ikke kan få anvendelse ved løpende tjenesteytelser av den karakter som det her er tale om.

- (35) Derimot er jeg ikke enig med banken i at overvåkingsavtalen punkt 3 er til hinder for at Case kan kreve et vederlag for utført arbeid og utlegg med de sakene som ble tilbakelevert til banken. Adgangen til å bringe avtalen til opphør for de tildelte sakene innebærer en utfylling av overvåkingsavtalen på dette punkt. Da må avtalen etter mitt syn også kunne utfylles når det gjelder det økonomiske oppgjøret ved et slikt tilbakekall. Jeg er derfor enig med lagmannsretten i at punkt 3 i avtalen tar «sikte på forholdene under forutsetning av at avtalen består». Etter at oppdraget ble trukket tilbake, hadde ikke Case lenger anledning til drive «denne inkasso for egen regning og risiko».
- (36) Det ville etter mitt syn forrykke balansen i avtalen mellom partene dersom banken kunne ta fordringene tilbake fra Case uten å yte noen form for vederlag. Provisjonssatsen i avtalens punkt 2 er ment å gi et balansert vederlag både for de fordringer som Case helt eller delvis klarer å inndrive og for de fordringer hvor oppdraget avsluttes uten dekning. Det er opplyst at Case i perioden 21. oktober 1991 til 31. desember 1997 avsluttet 163 overvåkingssaker, hvorav 93 ble løst via Case og 17 direkte med banken. De fordringene som banken tok tilbake, var ikke ferdigbehandlet av Case, og står i denne henseende i en annen stilling. Noe vederlag for arbeidet med disse sakene kan - slik jeg ser det - vanskelig anses å være innbakt i provisjonen for de saker Case har avsluttet. Poenget med tilbakekallet var jo at inkassoselskapets arbeid med sakene skulle avsluttes før det var endelig avklart om det ble oppnådd dekning. Det er ingen holdepunkter for at man ved fastsettelsen av provisjonssatsen har tatt hensyn til muligheten for at sakene skulle bli tatt tilbake av banken. Jeg tilføyer at den tilbakeleverte portefølje av overvåkingssaker utgjør en betydelig del av de samlede overvåkingssaker som Case hadde fått til behandling i tidsrommet 1991 til 1996. At Case samlet sett må ha utført et ikke ubetydelig arbeide med disse saker kan etter mitt syn ikke være tvilsomt. Dersom bankens syn har vært at Case i en situasjon som dette, skulle utføre dette arbeidet gratis, burde den etter mitt syn ha sørget for at dette fremgikk av avtalen.
- (37) Det standpunkt som banken her gjør gjeldende, har etter mitt syn heller ikke støtte i kontraktspraksis. Mitt hovedinntrykk av dokumentasjonen og forklaringene om denne praksis, er at inkassoselskapene i slike tilfeller har fått dekket sine utgifter og et mindre salær for arbeidet med de tilbakeleverte sakene. Rita Helleseth, som har hatt forskjellige ledende stillinger i Lindorff AS, uttalte i sin skriftlige forklaring at dette selskapet hadde hatt noen tilfeller hvor kunder har trukket tilbake hele porteføljer, og at «vanlig praksis har vært at i tillegg til utlagte gebyrer har det vært krevd et rettsgebyr for avslutningsarbeidet. I andre tilfeller et kronebeløp pr. sak (eks kr 1.000,- pr. sak).» Ole Aukland, som var inkassosjef i Bergensbanken da oppdraget ble trukket tilbake, uttalte i sin skriftlige forklaring at i «de fleste nyere avtaler er det normalt bestemt at inkassoselskapet i slike tilfeller skal ha dekket utlegg (normalt begrenset til offentlige gebyr) - eventuelt med tillegg av en mindre standard salærtarif». Dette gjaldt - i følge forklaringen - både aktive saker og overvåkingssaker. Han viste videre til at mange eldre avtaler ikke regulerte spørsmålet. I de tilfeller han kjente til var det «imidlertid etter individuelle forhandlinger avtalt en mindre kompensasjon pr sak». På den annen side fremgår det av standardvilkårene for overvåkingsavtalene til Kreditorforeningen Vest at banken - med en oppsigelsesfrist på tre måneder - fritt kan trekke alle oppdrag tilbake og at inkassoselskapet «i en slik situasjon kun har krav på å få dekket egne utlegg i form av offentlige gebyrer».
- (38) Spørsmålet blir så hvorledes vederlaget i dette tilfellet skal fastsettes. Lagmannsretten har tilkjent Case vederlag for det arbeid som selskapet hadde utført ved opphøret av kontrakten, men den har utmålt vederlaget som en forholdsmessig andel av de provisjonsinntekter som Case ville fått dersom oppdraget ikke hadde blitt tilbakekalt. Det er etter mitt syn mer nærliggende å fastsette et vederlag for selve det arbeid som Case har hatt med de overvåkingssakene som er blitt tatt tilbake. I så fall må selskapet i tillegg få dekket de utleggene det har hatt med disse sakene. Dette er - som jeg har redegjort for - også i samsvar med de bestemmelser som i dag ofte tas inn i overvåkingskontraktene for å regulere tilfeller hvor oppdraget trekkes tilbake. Det er som nevnt

også en viss praksis i denne retning når spørsmålet ikke har vært regulert i avtalen.

- (39) Bergensbanken tok 443 overvåkingssaker tilbake fra Case. Av disse var størsteparten - 318 - overvåkingssaker uten løsning. Det var dessuten 40 overvåkingssaker med løsning, 71 gjeldsordningssaker og 14 overvåkingssaker/engasjement. Samtlige saker var overført til Case før 1. januar 1997. Jeg er blitt stående ved at Case - også hensett til den tid som er gått - etter skjønnsmessig vurdering bør tilkjennes et samlet vederlag med 300.000 kroner for arbeidet med disse sakene. I tillegg må Case få dekket de omkostninger selskapet har pådratt seg i anledning disse overvåkingssakene. Det er enighet mellom partene om at disse omkostningene utgjør 148.000 kroner i tillegg til 53.000 kroner som Case tidligere har fått utbetalt. Noe grunnlag for å redusere dette beløpet - ut fra synspunkter om at noen utgifter har vært unødvendige eller ikke har ført til noe resultat - foreligger etter mitt syn ikke.
- (40) Jeg er etter dette kommet til at Case AS bør tilkjennes et samlet beløp på 448.000 kroner.
- (41) Ingen av partene har fått medhold i sin prinsipale påstand. Det beløp som jeg mener Case bør tilkjennes, er utmålt etter andre prinsipper enn det selskapet prinsipalt har gjort gjeldende. Beløpet er større enn de forlikstilbudene som banken har fremsatt. Jeg finner at saksomkostninger ikke bør tilkjennes for noen instans, jf. tvistemålsloven § 180 annet ledd, jf. § 174 første ledd.
- (42) Jeg stemmer for denne dom:
1. Rådstuplass 4 ASA dømmes til å betale Case AS 448.000 - firehundretusenogførtiåttetusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom.
 2. Saksomkostninger tilkjennes ikke for noen instans.
- (43) Dommer **Flock**: Jeg er enig med førstvoterende i at banken var berettiget til å ta tilbake de tildelte overvåkingssakene uten å måtte betale provisjon eller erstatte Case oppfyllelsesinteressen, og kan i det vesentlige slutte meg til den begrunnelse som han har gitt. Jeg er også enig i at avtalens punkt 3 ikke er til hinder for at Case kan kreve erstattet sine utlegg og et vederlag for utført arbeid, og at Case har krav på å få dekket utlegg på kr 148.000. Derimot ser jeg annerledes på utmålingen av vederlaget.
- (44) Selv om den kortfattede avtalen ikke regulerer det økonomiske mellomværendet ved bankens tilbakekall av porteføljen, finner jeg likevel grunn til å legge vekt på at vederlaget for Cases arbeid i avtalen var fastsatt til en provisjon regnet ut fra det beløp som ble innfordret. Hensett til at arbeidet med en rekke av sakene ikke ville føre til noen som helst utbetaling, var denne provisjonen ment å dekke både arbeidet med saker som utløste provisjon og med de resultatløse sakene. Ser man bort fra en startperiode med adskillig arbeid før dekning begynte å komme inn, vil jeg anta at samlet innvunnet provisjon etter hvert ville stå i et rimelig forhold til det arbeid som var utført. I alle fall vil det være situasjonen etter at kontraktsforholdet har vart i flere år, og hvor Case etter det opplyste år om annet hadde hatt provisjonsinntekter på 200.000 til 300.000 kroner. Jeg ser det med andre ord slik at de fremtidige provisjonsinntekter som Case mistet, ville ha gitt et noenlunde passende vederlag for det arbeid som selskapet ble frigjort fra ved bankens tilbakekall.
- (45) Jeg finner det likevel sannsynlig at det kan ha vært utført noe mer arbeid enn det som må anses kompensert ved utbetalte provisjoner, og er kommet til at beløpet for utlegg og arbeidsvederlag passende kan settes til kr 248.000.
- (46) Dommer **Mitsem**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer **Flock**.
- (47) Dommer **Bruzelius**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer **Tjomslund**.

- (48) Dommer **Gjølstad**: Likeså.
- (49) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

- 1. Rådstuplass 4 ASA dømmes til å betale Case AS 448.000 -firehundretusenogførtiåttetusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom.*
- 2. Saksomkostninger tilkjennes ikke for noen instans.*